

BOOK ABSTRACT DEMOCRATIC EDUCATION ON JOHN DEWEY'S PHILOSOPHY OF EDUCATION

HATİCE KADIOĞLU ATEŞ MERVE GÜL MAZI *

* İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ

E-mail: hatice.kadiogluates@izu.edu.tr

Copyright © 2016 HATİCE KADIOĞLU ATEŞ MERVE GÜL MAZI. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ABSTRACT

This study is the abstract of the book named Democratic Education. The work is a book of 92 pages. The author is Kemal Bakir. The full name of the book is "Democratic Education On John Dewey's Philosophy of Education." The work is published by Eser Pegem Academic Publishing House. The first edition of the work was printed in March 2011. The second edition was printed in September 2012. The place of publication is Ankara. The worth of the book is 12 TL. The work comprises preface, introduction, John Dewey, Democratic education and conclusion headings. The first heading of John Dewey addresses Who is John Dewey, Dewey and Pragmatism, What is Pragmatism, Dewey's philosophy, the meaning of philosophy and philosophical method, Critics on conventional and modern philosophy, Reconstructing philosophy, Dewey and education subheadings. The second heading is Democratic education. This heading was studied under the following subheadings; What is Democratic Education, What is Democracy, Dewey, Democracy and Liberalism, Democracy and Education, Democratic society and democratic education, Democratic Education Approaches, Progressivism, Re-constructionism, Constructivism, Democratic Education Model, Student-centered education, Active learning, Reflective thinking and Creative problem solving. In the conclusion part, active learning strategies that were revealed in Dewey's student-centered approach are said to reveal education, in terms of being the life itself, as a more efficient and realistic process. The individual's search for solutions through the life by focusing on selected problems of daily life is said to be the biggest factor that enhances his creativity. It is emphasized that creative problem solving is the method for democracy.

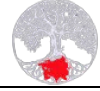
Keywords: John Dewey, Democratic education, philosophy of education

JEL-Clasification: I20, I29

KİTAP ÖZETİ DEMOKRATİK EĞİTİM JOHN DEWEY'İN EĞİTİM FELSEFESİ ÜZERİNE

ÖZET

Bu çalışma, Demokratik Eğitim isimli kitabın özetidir. Eser, 92 sayfalık bir kitaptır. Yazarı, Kemal Bakır'dır. Kitabın tam adı, "Demokratik Eğitim John Dewey'in Eğitim Felsefesi Üzerine" dir. Eser Pegem Akademik Yayıncılık tarafından basılmıştır. Eserin birinci baskısı mart 2011 tarihinde yapılmıştır. İkinci baskı eylül 2012 tarihinde basılmıştır. Eserin basım yeri Ankara'dır. Kitabın ederi 12 TL'dir. Eser; önsöz, giriş, John Dewey, Demokratik eğitim ve sonuç başlıklarından oluşur. Birinci başlık olan John Dewey; John Dewey kimdir, Dewey ve

Pragmatizm, Pragmatizm nedir, Dewey'in felsefesi, felsefenin anlamı ve felsefi yöntem, Geleneksel ve modern felsefenin eleştirisi, Felsefenin yeniden inşası, Dewey ve eğitim alt başlıklarıyla ele alınmıştır. İkinci başlık Demokratik eğitimidir. Bu başlık şu alt başlıklarla irdelenmiştir; Demokratik Eğitim Nedir, Demokrasi Nedir, Dewey, Demokrasi ve Liberalizm, Demokrasi ve Eğitim, Demokratik toplum ve demokratik eğitim, Demokratik Eğitim Yaklaşımları, İlerlemecilik (Progressivism), Yeniden kurmacılık (Reconstructions), Yapılandırmacılık (Constructivism), Demokratik Eğitim Modeli, Öğrenci merkezli eğitim, Aktif öğrenme, Yansıtıcı düşünme ve Yaratıcı problem çözme. Sonuç kısmında Dewey'in öğrenci merkezli eğitim yaklaşımında ortaya koyduğu aktif öğrenme stratejisinin yaşamın bizzat kendisi olması bakımından eğitimi daha verimli ve gerçekçi bir süreç olarak ortaya koyduğu ifade edilmektedir. Bireyin yaşantı yoluyla gündelik yaşamdan seçilmiş problemlere yönelerek çözüm yolları aramasının yaratıcılığını geliştiren en büyük etken olduğu ifade edilmektedir. Yaratıcı problem çözmenin demokrasinin yöntemi olduğu vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anahtar Sözcükler: John Dewey, Demokratik eğitim, eğitim felsefesi

ÖNSÖZ

Eğitim, insanın insanca yaşamasının olmazsa olmaz bir koşulu durumundadır. Çünkü eğitim, insanın hem bedensel hem de ruhsal yönden değişimi ve gelişiminde en önemli işlevi üstlenmiştir. Tarih boyunca pek çok düşünce ve teori birbirinin karşıtı ya da destekleyicisi, tamamlayıcısı olarak seyrini sürdürürken, 17. Yüzyıldan bugüne dek meydana gelen düşünce hareketleri, aydınlanma ve modernite ile birlikte insanlığın gelişim seyrini bir anda var olandan çok daha farklı bir yöne kaydırmış, aydınlanmacı karakteriyle modern düşüncenin gelişimini hızlandırmıştır. Amerikalı John Dewey de 19. Yüzyılın son çeyreği ile 20.yüzyılın ilk yarısı arasında tüm felsefesini eğitim hizmetine sunarak, eğitim ve eğitim felsefesi üzerine düşünceleriyle, özellikle onun eğitim felsefesinin ana temasını oluşturan 'demokratik eğitim' düşüncesiyle bu oluşumun bayraktarlığını yapmıştır.

GİRİŞ

İnsanlık ilkel topluluktan uygar bir toplum olma, insan da kendini bilme ve doğaya egemen olma yolunda tarihin her aşamasında çeşitli problemlerle karşı karşıya gelmiştir. Problem, insanın onu fark etmesiyle ve insanla birlikte var olan, yaşamın her anında ve alanında mevcut, yaşama ve var olma mücadelesinde onun doğasını kuşatan bir fenomendir.

Var olma mücadelesinde doğaya teslim olmamak, eldeki ile yetinmemek ve en önemlisi de bilme isteği ve bu doğrultuda beliren problemler insanı düşünmeye, araştırmaya ve incelemeye sevk etmiş, bu çabaları onun âleme karşı bilinçlenmesini ve bir vaziyet almasını sağlamıştır.

Uygar toplumlar öncelikle eğitimin kurumsallaşması yolunda okullar kurmuşlardır. Eğitimi biçimlendiren ve ona yön veren düşünceler, bir felsefe disiplini olan eğitim felsefesinin konu alanı içerisinde yer almaktadır.

Aslında ilkçağdan bugüne dek insanlık tarihindeki pek çok düşünce yeni ortaya çıkmış değil, felsefi refleksiyonu vurgular biçimde, geçmişin, özellikle de antik Yunan düşüncesinin zamana göre yeniden yorumlanması biçimindedir ya da kökenleri oraya kadar uzanır. İlkçağdan beri süre gelen spiritüalist-materyalist karşıtlığı bugün de belki biçimi değişmiş olmakla birlikte mevcudiyetini korumaktadır. Demokritos'un maddi ontolojisine karşılık Platonik idealizm ve Aristoteles'in realizmi ve de buna bağlı olarak ortaya çıkan epistemolojik realizm ve idealizm bu tür karşıtlıkların belki de felsefi anlamda ilk örnekleridir.

İdealizm, Platon'la gündeme gelmiştir. Platon idealar ve görünüşler dünyası olmak üzere iki ayrı dünya kabul etmiş ve gerçekliği idealar âlemi ile sınırlandırarak ve insanın duyuları ile yüzleştiği dünyayı idealar âleminin silik bir kopyası, görünüşü olarak nitelendirmiş ve ona ait bilgilerin doğruluğunu da gerçeği (idea) ile uyuma ölçüsüne bağlamıştır. Bu sebeple bizim gözlemlediğimiz dünya görünüşler âlemidir. Bilgi de akıl yoluyla elde edilebilen idealar âleminin bilgisiyle sınırlıdır. Bu bağlamda idealizm mutlak olarak belirlediği "ideal" değerlerin genel geçer, evrensel olduğunu ve eğitimde de bunlara ağırlık verilmesi gerektiğini savunur.

İdealizme karşı tepki olarak da Aristoteles'in realizmi gelir. Aristoteles, hocası Platon'un iki dünya görüşüne karşı çıkarak, gözlemlenebilir ve yüzleşilen dünyanın gerçekliğin bizzat kendisi olduğunu, bunun dışında herhangi bir ideal dünyanın mevcut olmadığını ileri sürer.

Bu bağlamda realizm, eğitimi bir bilim olarak ele alma eğiliminde olup, içeriğinin ve yöntemlerinin tamamen bilimsel olması gerektiğini savunur. Bilimsel olarak ispatlanmış bir şeyin göreceliği söz konusu değildir. Bu bağlamda eğitim de bir bilim olduğu için, eğitimin amaçları ve bu amaçlar doğrultusunda organize edilecek yaşantılarında da bilimsel bir yaklaşımla belirlenmesi, düzenlenmesi gerekir. Realizmde de idealizmde olduğu gibi bir evrensellik söz konusudur, fakat realizm evrensel olanı birebir somut gerçekliğin kendisiyle sınırlaması ve belirlemesi bakımından farklılık gösterir.

İdealizm ve realizm insana ait tüm problemlerde olduğu gibi eğitim üzerine ileri sürülen düşüncelere de ontolojik zemin ve metodolojik tutum oluştururken, hümanizm, natüralizm ve diğer eğitim felsefesi akımları da bu doğrultuda temellenmiş, eğitimin amaçları ve işleyişi noktasında yol gösterici olmuştur. Bu çerçevede, Antik Yunan düşüncesini yansıtan hümanizm, sofistlik rölativite ile insanı merkeze alıp, bütün değişkenlerin ona göre şekillendiğini iddia ederek insan sevgisi ve yüceliği gibi temel kavramlar etrafında yapılmış, insanlığın ortaya koyduğu eserlerinin gerçekliğin bizzat kendisine tekabül eden ideal değerler olduğunu ve bunun da en nihai amaç olduğunu savunur. Ayrıca Bacon'un bilginin ve bilimin birey ve toplum hayatı için önemi üzerinde durarak bunun sosyal problemlere uygulanması yönündeki düşüncesi Aydınlanma ve Dewey üzerinde önemli bir etki bırakmıştır.

Eğitimde etkili ve de önemli olan bir başka düşünce de natüralizmdir ki önemini etkisinin büyüklüğünden alır. Natüralizm, doğaya yönelişi ve her şeyin, hatta Tanrının bile doğallığını, dolayısıyla da her tür araştırmanın bu doğaya uygun yöntemlerle yapılması yönündeki eğilim ile belirginleşen ve toplumsal teorileri de bu yönde etkileyen bir düşüncedir. Natüralizm, Thales ile başlatılan yaklaşık 2500 yıllık düşünce tarihi içerisinde, apayrı bir yere sahip olan aydınlanma düşüncesinin temel karakteristiğinde de önemli bir işleve sahiptir. Önde gelen temsilcisi Fransız filozof Jean Jacques Rousseau'dur.

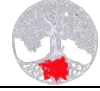
Aydınlanma ile birlikte değişmeye ve gelişmeye başlayan toplumsal ve siyasi düşünceler, Sanayi Devrimi ile daha hızlı ve farklı bir değişim seyri içerisine girmiştir. Siyasal teori olarak sahneye çıkan liberalizmi temsilen, özgürlük ve demokrasi düşüncesi eğitimi doğrudan etkilemiştir.

19. ve 20.yüzyılda toplumlar özgür, demokratik, bilgi toplumu olma yolunda önemli adımlar atmış ve bunu da eğitimle gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Bir bilim felsefesi olarak ortaya çıkan pozitivizm 19.yüzyılda 20.yüzyılın ilk yarısında etkisini kuvvetle hissettirmiş, doğa bilimlerine ait problemlerin yanı sıra bilgi ve bilimin sosyal boyutuna binaen toplumsal problemlere de bu çerçevede çözüm aranmasına, sosyal bilim düşüncesinin doğmasına yol açmıştır. Bu oluşum bilgi ve bilim açısından faydacı ve indirgemeci bir yaklaşımı temele almıştır.

Bilgi toplumunda bilginin değeri, pragmatist filozoflar, özellikle de sosyal problemler üzerine yoğunlaşarak bunların çözümünü eğitimde gören Dewey tarafından faydayla ölçülme yoluna gidilmiştir. Dewey, bilginin sosyolojik boyutundan hümanist bir tutumla bireysel boyutuna inerek, onu tekrar felsefi bir anlamda ele alıp bireyler üzerinden toplum geneline ulaşmak ve evrensel bir karakter kazandırmak gibi bir amaçla bilgiyi sürekli değişen ve gelişen dünyada ilerlemenin bir aracı olarak görmüştür (Progressivism). İlerlemecilik olarak bilinen bu düşünceye göre, uygarlığın geleceği bilimsel düşünme alışkanlığının yaygınlaşmasına bağlıdır.

Bilimsel ve ekonomik üstünlüğü yakalama arzusu, ulusları daha iyi bir eğitim sistemi oluşturma yolunda arayışlara itmiştir. Bu arayışlar bilimsel ve ekonomik alanda üstün olan ulusların bilim ve eğitim anlayışlarına doğru yönelmiştir. Genellikle son iki yüz yılın baskın bilim anlayışı pozitivizm ve bunun faydacı yorumu revaçta olduğundan, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu pek çok ulus pragmatist düşüncenin eğitim anlayışını benimseyerek uygulamaya koymuştur.

Eğitim, bilim ve felsefe toplumu biçimlendiren ve ona yön veren önemli üç etkendir, tüm bunları tasarlayan ise felsefedir. Toplumu biçimlendiren eğitimdir, bunu içeriğini bilim oluşturur, bu ikisinin ve özellikle eğitimin mahiyetini de felsefe belirler. Bunu konu alan disiplin ise eğitim felsefesidir. Bu nedenle bütün toplumlar eğitim felsefesine şiddetle ihtiyaç duyar. Tüm bunlar da gösteriyor ki felsefesiz bir eğitim işlevini yerine getiremez.

1. JOHN DEWEY

1.1. John Dewey Kimdir?

John Dewey, Charles Darwin'in 'Türklerin Kaynağı' (The Origin Of Species) adlı çok ses getiren kitabını yayımladığı yıl olan 1859'da ABD, Bulington, Vermont 'da doğdu. Vermont Üniversitesinden mezun oldu. 1919-1921 yılları arası Japonya ve Çin'de konferanslar verdi. 1928 de Sovyetler Birliğinin okullarını ve eğitim sistemi üzerinde tetkik ve incelemelerde bulunarak bir tavsiye raporu hazırladı. Dewey, 1952 yılında ABD'de öldü.

Dewey, önde gelen Amerikan filozoflarından biri, hatta bir iddiaya göre en büyüğüdür.

19.yüzyıl 'Amerikan demokrasisinin filozofu' olarak da görülen Dewey, felsefi düşüncelerini öylesine başarılı bir biçimde yaşatmıştır ki bu düşünceler Amerikan halkının yol göstericisi ve vicdanı olmuştur. Dewey, çok yönlü bir filozof, aynı zamanda çok etkili düşüncelere sahip bir eğitim reformcusudur. Dewey, tüm felsefenin eğitim felsefesi olarak görülebileceğini ifade eder. Zaten onun felsefesinin büyük bir kısmı eğitim felsefesidir, geriye kalan kısmı ise bunun temellendirilmesidir. O, ABD'nin eğitim sistemini yeniden yapılandıran ve pragmatizm olarak anılan Amerikan düşüncesini eğitime uygulayan en ünlü Amerikan düşünürüdür.

1.2. Dewey ve Pragmatizm

Bütün görüşlerinde pragmatik düşünceye sadık kalan ve bu düşüncenin öncülerinden olan William James'ten oldukça etkilenen Dewey, psikolojisini ve eğitim anlayışını da bu yönde geliştirmiştir. Kuşkusuz Dewey'in felsefesine damgasını vuran düşünce pragmatizmdir.

1.2.1. Pragmatizm nedir?

Pragmatizm 19.yy sonu ve 20.yy başlarında İngiltere ve Amerika'da ortaya çıkan ve daha sonra Amerika'nın milli felsefesi haline gelen bir felsefedir. 18. Yüzyılın ikinci yarısında İngiltere'de ahlak ve siyaset felsefesine ilişkin argümanlarla yararcılık (utilitarianism) adıyla ortaya çıkan ve ilk izleri Francis Hutcheson'da görülen, Jeremy Bentham'ın isim babalığını yaptığı ve daha sonra John Stuart Mill tarafından biçimlendirilen bu düşünce çeşitli değişim ve dönüşümlerle Amerika'da pragmatizm adı altında gelişme alanı bulmuştur. Mill'in felsefesi yararcılık (utilitarianism) olarak, Amerikan düşüncesi ise pragmatizm olarak bilinir. Yalnız her ikisi de faydayı temele almaları bakımından faydacılık ya da yararcılık olarak nitelendirilir. Pragmatizm, utilitarianizmden belirgin izler taşımasına rağmen yine de farklı bir kulvarda boy gösterir.

Faydacılık olarak bilinen pragmatizm, etimolojik olarak pratik 'ten türemiş, işe, eyleme dönük, uygulanması amaçlanmış olan düşünceyi karşılayan pragmatik 'in düşünsel biçimini vurgular ve felsefede ilk kez Charles. S Peirce tarafından kullanılmıştır. Amerikan pragmatizmin kurucusu peirce'dir. William James'in da belirttiği gibi; pragmatizm yepyeni bir şey değildir, pek çok yönden eski felsefi yöntemlerin izini taşır.

İtalyan pragmatisti Giovanni Papini yaptığı analogide pragmatizmi bütün odaların ortasında bulunan ve onları birbirine bağlayan bir otel koridoruna benzetir. Tıpkı bu koridor gibi pragmatizm de bütün teorilerin merkezinde yer alır. Bu bağlamda pragmatizm elde edilmiş bir takım sonuçlar değil, sonuçlara ulaşmada bir yöntem olarak araştırmacı bir tutum sergilemektedir.

Felsefi temelleri Antik Yunan'da presokratik döneme kadar uzanan pragmatizm, insanı temele aşarak, sofistlerin kuşkuculuğa ve dogmatizme karşı çıkarak ileri sürdükleri, 'insan her şeyin ölçüsüdür' prensibini benimsemiş hümanist karakterli bir düşüncedir. Ayrıca pragmatizm, ontolojik anlamda Herakleitos'un 'her şey akar', 'insanı da içine alan her şey, süreklilik arz eden bir oluşum halindedir ve bu oluş içerisinde sürekli değişime uğrar' şeklindeki görüşleri ile bağdaşır niteliktedir. Pragmatist epistemolojide bilginin doğruluğu ve değeri verdiği faydayla ölçülür. Pragmatizmin başlıca temsilcileri, Amerikan filozofları; Charles S. Peirce, William James ve Dewey'dir. Amerikan Pragmatizmi Mill ile sistematikleşen İngiliz utilitarianizminden farklı olarak, daha somut bir biçimde gündelik yaşamın içinde faydayı esas alır ancak buradaki fayda prensibi, aslen eyleme dönük kolaylığı ifade etme açısından işe yararlılığı betimler.

Pragmatizmin önemli isimlerinden biri de Dewey'dir. Dewey, C. S. Peirce ve William James'in düşüncelerini sentezlemiş ve pragmatizmi, mantıksal ve ahlaki bir analiz teorisi olarak geliştirmiştir. Pragmatizmin modern temsilcileri arasında George Herbert Mead, Clarence Irving Levis, Richard Rorty gibi isimler gelir.

1.3. Dewey'in Felsefesi

Dewey, Charles Darwin'in biyolojik evrim ve doğanın oluş teorilerinden öylesine etkilenmiştir ki sanki gerçeği yeni keşfetmiş gibi dört elle sarılmış ve bütün düşüncelerini bu teori üzerine temellendirmeye çalışmıştır. Darwin'in evrim teorisi, ilk olarak, canlı türlerinin tek tek yaratılmadıklarını, aksine hepsinin bir ya da birkaç ilkel atadan uzun bir evrim sonucu türediklerini ve bugün hayatta kalan her tür, neslinin devamını değişmeden sürdüremeyeceğini savunur. Darwin, var oluşu maddeye dayandırarak bütün zihinsel ve ruhsal fenomenlerin de maddenin yan ürünü olduğu temel önermesine dayalı felsefi materyalizmi benimsemiş ve canlıların ve doğanın oluş sorununu raslantısal değişim ve doğal seçim gibi süreçlerle açıklamıştır. O'na göre, insan aklının beynin ötesinde gerçek bir var oluşu yoktur. Darwin'in bu düşünceleri, 200 yıllık felsefe geleneğine ve dinlere karşı çıkmış, batı düşüncesine temelden yıkıcı bir etki yapmıştır. Çünkü evrim teorisi, ontolojik anlamda şimdiye dek öne sürülen düşüncelerin pek çoğuyla çatışık durumdadır. Dewey, geleneksel olan ne varsa pek çoğunu reddetmiş ya da onları evrimselciliğe uyarlayarak felsefede yeniden yapılandırma yoluna gitmiştir. O'nun bir çok alanda fazlaca eser vermesinin sebebi de budur.

O'na göre evrim teorisinin felsefi anlamı, 'basit organik yaşamdan insana değin uzanan birbirine bağlantılı organik yaşama geçişin sürekli olmasında yatmaktadır. Fakat Dewey, Hegel'in geist düşüncesinden etkilenecek işe başlasa da daha sonra bunu yadsımış ve yeni tuhaf bir mantık, kesinlik ve Tanrı anlayışı ortaya koyduğunu, böylece rasyonalizme vardığını belirterek geleneksel metafizik kapsamında eleştirmiştir.

Dewey'in felsefesi, eylemleri deneyimle eş tutması ve bilmeyi deneyime dayandırması bakımından experimentalizm (deneyselcilik), pragmatist düşünce çizgisinde, pratik olarak, düşünce ve eylemleri gerçek yaşamdaki sonuçlarıyla ölçmesi bakımından eylemsel faydacılık, bunları araçlar olarak belirlemesi bakımından da enstrümantalizm ya da araçsalcılık olarak bilinir.

1.3.1. Felsefenin anlamı ve felsefi yöntem

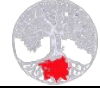
Dewey, felsefenin anlamını ve yöntemini belirlerken işe gelenekselliği eleştirerek başlar. Hatta bu geleneksellik felsefeyi öylesine kuşatmıştır ki bunu felsefenin tanımında dahi görebiliriz. Tanımların çoğu, kusursuzluk, şüphesiz gerçeklik gibi kavramlarla karşılaşılır. Klasik terminoloji bizi geleneksel metafiziğe sürüklemektedir. Dewey, özellikle Yunanca bilgelik sevgisi (philo-sophia) olarak yapılan felsefe tanımı üzerine yoğunlaşır ve onu eleştirir.

Saygı ve hürmet belirtir bir nitelendirme ve atfedilen kutsiyet ile bilgelik olarak adlandırılan meseleye öngörü ile yaklaşılması insanın doğal olarak bilgiyi, iyiye ulaşma kötünden kaçınma noktasında sadece onun başarı-başarısızlık ilişkisi uğruna el üstünde tutmasına yol açmıştır. Bu insanın yapısal bir özelliğidir. Bunun ideal bir hakikat olarak salık verilmesi insana hiçbir şey kazandırmaz, aynı şekilde, insanın kendini izahında çekici ve hoşnutluk verici olan ya da yalın gerçeklik için saf hakikati kendine özgü ilişkide akla mal etmesi de ona hiçbir şey kazandırmaz. İlk yol dogmayı özendirir ikincisi de mit'i ifade eder. Bu bağlamda bilgi sevgisi, bu sevgi uğruna adanmış ahlaki bir idealdir.

O'na göre felsefe bir bilim olmamakla ve de felsefenin bilim dışı boyutları da mevcut olmakla birlikte felsefe insanın doğal bir özelliğidir fakat bu bir ideale değil pozitif anlamda bilime dolayısıyla da doğaya yönelik olmalıdır. Bu yöneliş insana onu dolayısıyla da kendini bilme yoluyla özgürlüğünü kazandırır.

Dewey, felsefenin insani bir nitelik olarak bütünlüğü bilme isteği olduğu ve kendi başına bir bilim olması bir yana onun bilimsel bilgi ile ayrıldığı noktasında Kant ile hemfikir olmasına rağmen Kant 'ın bütünlüğü metafiziksel ve ahlaki bir ideal olarak belirlemesi ve ona yönelmesini tıpkı Platon ve Aristoteles' te olduğu gibi bir bölünmüşlüğe ve Platon'un vurguladığı gibi doğanın dışında başka bir gerçekliğe ima olarak görür ve bu yönüyle eleştirir. Dewey, felsefe ya da bilgelik sevgisi olarak izah edilen şeyin doğaya ait bir şey olduğunu ve bu çerçevede ele alınması gerektiğini ifade eder. O'na göre, bilgelik. Dünyevi olanın, yani insanın idaresine bağlı olmasına rağmen insan, onu gerçek şartların anlaşılabilir hayat aşkının düzenlenmesinden ziyade dogma ve kült vasıtasıyla onun ölümsüz ve sınırsızla ilişkisi üzerinde durmuştur.

'İnsan doğasıyla bir bütündür ve her şey bu bütünlük içerisinde ele alınmalıdır' parolası ile yola çıkan Dewey'in, düşüncelerine ontolojik ve epistemolojik bir temel oluşturma çabaları onu yeni bir metafizik arayışına itmiştir ve geleneksel metafiziği reddedip, aslında O'na göre metafizik olmayan fakat yine de metafiziğin yerini alması sebebiyle felsefi açıdan metafizik sayılabilecek evrimselci doğal bir metafizik (natüralistik metafizik ya da deneysel natüralizm) kurmaya uğraşmıştır. Bu bağlamda, Dewey, işe felsefi metodunu belirlemekle başlar.

O'na göre, tek yöntem, modern bilimin bakış açısıyla üzerinde özgürce karara varılan deneysel natüralizmdir. Bu metot takip edildiğinde, ilk önce geleneksel olarak el üstünde tutulan pek çok değer, düşünce ve yargıların doğayla tutarsızlıklarını ortaya çıkararak onları çürütür ve yok eder. Fakat asıl amacı yok etmek değildir. Dewey'in deyimiyle, 'deneysel natüralizm taneyi samandan ayıran bir yelpazedir. Saman çok değerli sayılmasına rağmen yalnızca saman gider tane kalır.'

1.3.2. Geleneksel ve modern felsefenin eleştirisi

Dewey'in bakış açısıyla, evrim teorisi gerçeğin ta kendisine işaret etmiştir. Dewey, başlangıçtan 20.yüzyılın ilk yarısına kadar tüm felsefe tarihini gözden geçirmiş, kayda değer bulduğu noktalarda çıkarım ve eleştirilerde bulunmuştur.

Dewey, geleneksel felsefe eleştirilerini ilkçağdan ve özellikle de Yunan düşüncesinden başlatır ve deneysel yönetimin benimsemesinin sebebini toplumsak inanç, değer yargıları ve ahlaki alışkanlıkların baskın gelmesine bağlar. O'na göre, Yunanistan'da yaratıcı tasavvur genellikle sanat ya da zanaat biçiminde ortaya çıkmış, ne zaman bir hareketlenme içinde olsa hemen bir şekilde, mutlak, şüphe edilmez olarak sabitlenmiş inanç ve alışkanlıklar ile bağdaştırılarak onların gölgesi altında gerçek anlamından sapmış ve tutsak olarak var olmuştur. Çünkü sosyal sınıfların ve köleliğin var olduğu siyasal yapılanma özgürlük yolundaki bu düşünceleri kendi işleyişine bir tehdit olarak görmüş ve müsaade etmemiştir.

Ancak bu mutlakiyetçi Yunan düşüncesi içerisinde nadir de olsa umut verici gelişmeler yok değildir. Dewey'e göre filizlenmeye başlayan sofistik düşünce biçimi bunun en güzel örneğidir.

Her türlü düalizme ve katı mutlakiyetçiliğe karşı olan Dewey, bu konudaki eleştirilerini Platon üzerine yoğunlaştırır ve onun iki dünya görüşünü (görünüşler dünyası-idealar dünyası) bölünmüşlüğe ve dolayısıyla da epistemolojik düalizme vardığı için kabul edilemez olarak nitelendirir.

Dewey'e göre, Platoncu düşünce açısından bilgi, tümel bilgi şeklinde bilimsel bir karaktere büründürüldüğü için değerini yitirmiştir. Çünkü bilimin ilgilendiği değişimler dünyası metafiziksel bir şekilde ayrılmış, onun bilinme biçimi kendine özgü inanç, tutum ve yöntemlerle açıklanmış ve felsefi refleksiyon, epistemolojik olarak aşağılanmıştır.

Dewey'e göre, bu ayrımlar felsefeyi aralarında farklı varlık türlerini barındıran metafiziksel düalizme sürükler. Ayrıca Platon'un felsefesinde görünüşler dünyası ve idealar dünyası arasında özde metafiziksel bir karşıtlık vardır. Bu da farklı bilgi türleri arasındaki karşıtlığı yani epistemolojik düalizmi körükler. Bu çerçevede, Dewey, Aristoteles'in Platon'a yönelttiği eleştirileri de destekler. Dewey'e göre, gerçeklik ve esas ideal bizzat bir bütün olarak doğanın kendisidir ve gerçek bilimsel yöntem olan deneyim yoluyla araştırılır.

Dewey, rasyonalizm, düalizm, değişmeye kapalılık ve geleneksel metafiziğin kaynaklanış sebebinin özellikle bilimsel, deneysel bilgiden yoksunluğa bağlı olarak ortaya çıkan, inançlara dayalı bir tür endişe ve korku olduğunu iddia eder ve geleneksel metafizik eleştirilerini sürdürür.

Dewey, düşünce tarihi içerisindeki metafiziksel bölünmüşlüğün ve her tür düalizmin özellikle Platon'dan kaynaklandığını düşünür ve bu tür ayrımların her nasılsa sadece spritualist felsefeye dayanan filozoflarla sınırlı kalmadığını ileri sürer. Buna kanıt olarak Demokritos'u gösterir ve onun maddeci bir filozof olmasına rağmen Platon'un idea fikrini ondan aldığını belirtir.

Dewey'e göre, her ne zaman ve her nerede bir 'değişme' söz konusu olsa buna karşı yetersiz, eksik bir ilgi ile bir istikrarsızlık ya da tamamıyla bir ilgisizlik beliriyor. Çünkü değişme, kusurlu, sonlu, var oluşsuzluk gibi kavramların gündeme gelmesini sağlar. Dewey, düşünce tarihi içerisinde nadiren de olsa yalnızca Heraklitos ve Lao Tzu'nun açıkça değişme üzerine yoğunlaşmış, değişmenin doğasını az çok açıklamaya girişerek naturalistik metafiziğin şekillenmesi yolunda fikir beyan ettiğini belirtir. Dewey için doğanın parolası değişmedir ve bu da kurumsal olarak Heraklitos ve Lao Tzu ile belirginleşen ve Darwin'in evrim teorisi ile somutlaşan bir fenomendir.

Dewey'e göre, modern felsefe geleneğini Descartes, Locke ve Kant'a bağlayan şeyin insansal eylemlerin sonuçlarından önce apriori bir prensibe dayandırılabilir açıklığın aşikâr olarak mevcudiyetidir ki deneysel natüralizm açısından bunun kabulü hiçbir şekilde mümkün değildir.

1.3.3. Felsefenin yeniden inşası

Üzerine basa basa belirtmekte yarar vardır ki Dewey'in felsefede yola çıkış noktası, Hegel'in tarihsel diyalektikliği ve monist 'geist' düşüncesidir, fakat daha sonra bunu yadsımış olmakla birlikte etkisinden kurtulamamış ve bu yönde geliştirdiği düşüncelerini Darwinci evrimselcilik ile temellendirmiştir.

Evrimselcilik ise geleneksel felsefe ve metafizik ile büyük ölçüde uyumsuzluk içerisinde olduğundan, üzerine temellendirilecek düşünceleri bambaşka bir eksene sokarak felsefenin yeniden inşasını gerekli kılar. Bu nedenle Dewey'in düşüncesinin ana karakteri felsefenin yeniden inşası (reconstruction) biçimindedir. Dewey, geleneksel düşünceye karşı çıkıp, felsefede yeniden yapılandırma yoluna gitmiş, insanın doğanın ayrılmaz bir parçası olması düşüncesini temele alarak, 'kuramlarının temeline organikliğin metafiziğini' yerleştirmiştir. Gerçekliğinde pek çok farklı etkene (araca) bağlı olduğunu ve bu etkenlere göre değiştiğini ileri sürerek, bu değişim, gerçekliği ve onun bilgisini bir tür pragmatik rölativiteye bağlar.

Dewey'e göre, varlık ve onun gerçekliği değişmeye bağlı olarak şekillendiğinden ya da insan tarafından başka türlü algılanma biçimi olmadığından, somut gerçeklik elde edilemez, bu nedenle de en iyisi somut kültürde yerleşik değerlere göre gerçekliğe ne anlam verildiğini bulmaktır. Dewey, deneyimin biyoloji vasıtasıyla düşünceye ciddi bir biçimde katkıda bulunduğunu varsayar ve o günkü biyoloji biliminin bu gerçeği ortaya koyamadığını iddia eder. Dewey'in bilgi görüşü bir anlamda bilimsel bilgiyi niteler.

Deneyim bilmenin ana unsurudur, bilme bir tür eylemde bulunmaktır. Ontolojik anlamda insan doğanın bir parçası olması sebebiyle, bilgisi süje-obje ilişkisi çerçevesinde değil deneyim yoluyla eylem olarak kendinde ortaya çıkar. Birey (organizma) bu şekilde deneyimlerle doğal ve sosyal çevreye uyum sağlar, zaten insanın esas amacı da budur. Bilgi, bir şeyin mevcut duruma uygulanabilirliğini belirleyen ilişkilerin kavranmasıdır. Dewey, modern bilim düşüncesinin kurucusu olarak gördüğü Francis Bacon'un bilimsel araştırma mantığını benimser ve bunun yeterince anlaşılmadığından yakınır. Bu bağlamda bilgi, doğaya egemen olmada bir güç, bilim de bunu sağlayacak yegâne etkidir. Dewey'in bilime bakışı onun bilgi görüşü doğrultusunda şekillenir. Bilgi ve yöntem mantıksal ve matematiksel yargılara dayandırılmış ya da onların sonucu oluşmuş bir şey değildir.

Russell'ın ifadesiyle, 'Dewey'in ilgileri matematiksel olmaktan çok biyolojik olduğundan O, düşünceyi evrimsel bir oluşum şeklinde ele alır.' Bu sebeple onun gerçekliğe bakışı izafidir. O'nu için esas olan doğruluk ya da bilgi değil, organizmanın çevresiyle arasındaki karşılıklı ilişkide meydana gelen bir oluşum, başka bir deyişle, dünyayı daha organik duruma getirme çabasının genel oluşumu olan araştırmadır.

Bu bağlamda Dewey, Aristoteles'in erekselciliğinden olabildiğince uzak durmuş ve 'Darwin'in Felsefedeki Etkisi' (The Influence of Darwin in Philosophy) konulu dersinde Darwin'in en büyük etkisinin geleneksel erekselciliği reddetmesi olduğunu ileri sürmüştür.

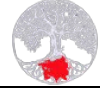
1.4. Dewey ve Eğitim

1880'li yıllarda Amerikan nüfusundaki artış halk eğitiminin ulusal bir konu olarak gündeme gelmesine yol açtı ve bu konu üzerine görüş bildiren eğitim reformcuları isimlerini duyurmaya başladılar. Bu şartlar, arayışlar ve zorunluluklar içerisindeki Amerikan toplumu, nasıl bir lise eğitimi? Ortaokul ne öğretmeli? Temel ve yerel müfredat programı nasıl olmalı? Gibi soru ve sorunlarla karşı karşıya gelmiştir. İşte tam bu noktada eğitim teorisyenleri devreye girmiştir. Bunların içerisinde en önde gelenlerden biri de Dewey'dir. O düşünceleri ile eğitimde umut verici yeni bir sayfa açarak ulusal dikkati bu noktaya çekmeyi başarmıştır.

Dewey'in eğitim üzerine araştırmaları onu psikolojiye yöneltti ve Amerika'da ilk psikoloji ders kitabını yazdı. Psikolojide işlevselcilik ekolünün kurulmasında ve tanınmasında etkin bir rol aldı. Bu ekolü ve genel olarak psikolojiyi eğitim ve felsefe problemlerine uyarlamaya çalıştı. İşlevselcilik zihnin unsurlarından ziyade zihin nedir ve zihinsel etkinliğin işlevleri nelerdir? Gibi sorular üzerine yoğunlaşan, Amerikalı pragmatist düşünür William James'in önderlik ettiği bir psikoloji ekolüdür. O, bilinç üzerine yapılan çalışmaların atomistik bir yaklaşım sergilediğini ve bunun da bir yapaylık olduğunu düşünür. Yapaylığın da insanı realiteden kopararak kendini gerçekleştirmesine engel teşkil ettiğinden, Dewey, bu noktada daha çok biyo-psikolojik yöne yoğunlaşır.

Dewey'e göre, düşünme ve öğrenme gibi psikolojik süreçler yaşama uyum sağlamada önemli bir yer tutar. Dewey, okulda yapay bir öğrenme ortamından, sadece öğrenmeye odaklanmış bir öğretmenden ve öğrenciden ziyade öğrenci merkezli, doğal bir öğrenme ortamına sahip bir eğitimi savunmuştur. Öğrenme önemlidir fakat yapay değil yaparak yaşayarak olmalıdır. Öğrenci için faydalı olan, yaşamına olumlu etki yapan, onun hayat karşısında ayakta durabilmesini sağlayan da bu tür yaşantılardır.

Dewey, eğitimde yaşantıyı ve buna bağlı deneyimleri bilginin tek kaynağı olarak düşünür ve ısrarla üzerinde durduğu deneysel bilgiyi bilimsel bilgi ile karakterize eder. Deneyim, demokraside dahil olmak

üzere her türlü bilginin kaynağıdır ve eğitimin de demokrasiyle bir anlam bulması bakımından empirik demokrasi ve empirik eğitimi savunur. Bunun başka bir ifadesi de Dewey'in pek çok eserinde, özellikle de Demokrasi ve Eğitim adlı eserinde kapsamlı bir şekilde izah etmeye çalıştığı 'demokratik eğitim' dir. Demokrasiyi sağlayacak tek araç da eğitimidir.

Felsefeyi yeniden inşa girişimiyle ülkesinin milli felsefesi olan pragmatizmi temellendirmeye çalışan Dewey, aynı düşünceyi paylaşan diğer Amerikan filozoflarının düşüncelerini sentezleyerek pragmatizmi daha anlamlı ve işlevsel kılmayı amaçlar ve bu düşünce doğrultusunda eğitim üzerine odaklanır. Daha çok felsefi argümanla temellendirdiği pragmatizmi, çağdaş yaşamın gereği olarak gördüğü demokrasi ile bezendirerek onun eğitime yansımış boyutu olarak 'demokratik eğitim' düşüncesini savunur.

2. DEMOKRATİK EĞİTİM

2.1. Demokratik Eğitim Nedir?

Demokratik eğitim, demokrasi ve eğitim gibi iki kavramın birbirini nitelendirmesi ile meydana gelen bir söylemdir.

Demokratik eğitim, demokrasiyle ve özellikle de Deweyci demokrasi ile gündeme gelen siyasal ve sosyal bir kavram olmanın yanı sıra, bilginin insan hayatındaki yerini ve önemini vurgulayan epistemolojik bir kavramdır.

Dewey' in felsefesinin büyük bir kısmı eğitimle ilgilidir, zaten ona göre, bütün felsefe eğitim felsefesi sayılabilir. Çünkü O, yeniden inşa etmeyi düşündüğü tüm felsefeyi eğitim aracılığıyla sağlayabileceğine inanıyor, ömrü boyunca dilinden hiç düşürmediği demokrasiyi de eğitimle eş anlamda görüyordu. Demokrasi felsefeyi, eğitimde onun pratik yönünü vurgular.

Eğitim literatüründe demokratik eğitim düşüncesi en çok Dewey'le belirginleşir ve demokratik eğitim denildiğinde ilk akla gelen odur. Bu anlamda Dewey, Amerikan demokrasisinin filozofu ve Amerikan eğitiminin önde gelen mimarlarından.

2.2. Demokrasi Nedir?

Demokrasi bir kavram olarak ele alınacak olursa, antik Yunanca 'da halk anlamına gelen 'demos' ile güç, iktidar anlamına gelen 'kratos' sözcüklerinin terkiibinden meydana gelmiş, 'halk yönetimi', 'halk iktidarı' anlamına gelen bir sözcüktür.

Başka bir deyişle demokrasi; 'egemenliğin vatandaşların birine ya da birkaçına değil tümüne ait olan politik rejimdir.'

2.3. Dewey, Demokrasi ve Liberalizm

Dewey uzun uğraşlar sonucu evrimselci ontoloji ve epistemolojiyle yapılandırılmış doğal bir metafiziği temele alarak onu pozitivist bir biçime sokmuş, bu dayanak noktası ile demokrasiyi gerçekliğin araçsal karakteri olarak belirleyerek insan eylemlerinin pratik sonuçları biçiminde, onun doğasının bir gerekliliği ve ce siyasal anlamda da sıkı sıkıya bağlı kalınması gerekli bir yönetim biçimi olarak görmüştür. Dewey, demokrasiyi eşitlik ile anlamlandırma yoluna gider. Descartesçı bir yaklaşımla akli her bir bireyin topluma bir fayda sağlayabilmesine olanak tanıyan genel bir nitelik olduğunu temele alarak demokrasiyi inancın bir parçası olarak görür. Dewey'in demokrasi düşüncesi, temellendirilme endişesinden uzak evrimsel empirik bir oluşum olarak ortaya çıkar.

Bu çerçevede bilgi dıştan bir izleyicinin edinebileceği bir şey değil, doğal ve toplumsal alanda eylemlere aktif bir şekilde iştirak eden katılımcının kazanımıdır, bilginin gerçek objesi, yön verilen eylemin sonuçlarındadır. Bu çerçevede bilginin kaynağını belirleyen ölçüt herhangi bir metafiziksel kavrayış değil, eylemlerin sonuçlarını elde etmede bir yöntemdir ki bu da bizzat demokrasidir. Bu yöntem (demokrasi) birbiriyle uyuşmayan düşünceleri ve onların savlarının fark edilip tartışılabilmesine olanak sağlar.

Dewey'in demokrasi düşüncesi, onun araçsalcılığına bağlı olarak özgürlük ile taçlanır. Eğer bir şey insanı özgürlükten alıkoyup bir mutlağa bağlıyorsa bu insan doğasına aykırı bir durumdur. Çünkü gerçeklik ve doğruluk da araçsal olarak görelidir, özgürlük değişim içerisinde ona ayak uydurmaktır. Bu sebeple Dewey, dogmatik bir görüşe bağlı olduğunu ve bireyi siyasi bir zümrenin kölesi haline getirdiğini düşündüğü faşizm, komünizm gibi mutlak otoriter siyasal düşüncelere şiddetle karşı çıkarak, özgürlükçü bir teori olarak liberalizmi savunmuştur.

Liberalizm, tüm insanların doğuştan eşit ve özgür olduğu tezine dayalı doğal hukuk doktrinine ve John Locke'un yaşama, özgürlük, mülkiyet, vb. başkasına devredilemez ve vazgeçilemez bireysel hakları içine alan doğal haklar öğretisine dayanır. Dewey, daha çok özgürlük üzerine yoğunlaşır ve anlamlandırma çabasına girer. 'Zaten filozofların bir sorunu ele alıp derinliğine tartışmalarının nedeni, çoğunlukla, pratik alana ilişkin ortaya koyacakları çözüm ve önerilerine bir temel hazırlama amacı taşımaktadır. Özgürlük de pratik bir sorundur, çünkü insanın topluma, tarihe ve doğaya karşı vermiş olduğu mücadele, özgürlük alanının genişletilmesinin bir gereğidir. Bu nedenle ve de bizzat kendi felsefesinin karakteristiğine binaen Dewey, özgürlüğün pratik anlamı üzerinde durur.

Dewey de Locke gibi özgürlüğü, ele geçirildiğinde her şeyin üstünde tutulan bir hak olarak ele alır. Fakat Dewey, özgürlük ya da özgürlük düşüncesinin menşei noktasında Locke'dan farklı düşünür. Locke, özgürlüğü ve diğer vazgeçilemez hakların kaynağını rasyonaliteye yakın bir 'doğallıkla' açıklarken, Dewey, bunu eylemsel empirik sonuçlara dayandırır. O'na göre bir arada yaşayan insanların özgürlüğü kültürün bir içyapı sorunudur.

Geleneksel Anglo-Sakson liberalizmde özgürlüğün sıklıkla birey ve yurttaşlığa göre şekillendiğini ve bunun bir keşmekeşlikle tam bir anlam bulamadığını belirten Dewey, bu şekilde bir özgürlük anlayışını pratik açıdan yetersiz bulur.

Klasik liberalizm, Mill ve Locke geleneğinin devamı mahiyetinde, sözleşme ile güvence altına alınmış bireysel haklar, siyasal ve ekonomik özgürlükler tarafından sınırlandırılmış hukuk devletinin temsili hükümet tarafından yönetilmesi biçiminde bir yönetim teorisidir. Dewey'in klasik liberalizmden ayrıldığı nokta, özgürlüğün rasyonaliteye dayandırılması ve bu bağlamda dogmatikliğe sürüklenme olasılığının mevcudiyetidir.

Dewey, Amerika'da felsefenin temel disiplinleri üzerine ileri sürdüğü düşünceleri ile baskın bir şekilde kendini hissettirirken, daima felsefi bilginin bütün türlerinin bir bütünlük içerisinde organikliğini savunup, ahlaki amacına vurgu yaparak, pratik yönüne dikkat çeker. O'nun felsefesinin Amerikan halkı için yol göstericiliği, toplumu birebir ilgilendiren iki temel kurum olarak ahlakı ve siyaseti bilimsel bir temele oturtma çabalarıydı. Bu bağlamda Dewey, yaşadığı zaman diliminde birbiriyle çatışık durumda olan sosyalizm ve liberalizm gibi siyasal teoriler arasından sıyrılarak fakat yine de liberalizme yakın olarak sosyal problemlerle bilimin uygulanması biçiminde yaklaşır.

Dewey, geleneksel felsefeyi eleştirirken bunun içerisine geleneksel ya da klasik liberalizmi de sokmuştur. Dewey, reformist düşüncelerle liberalizmi yeniden yapılandırma yoluna gitmiş, daha geniş bir çerçevede daha çok detaya inmiş, bireyi ön planda tutarak zeka ile özgürlük arasında bir bağıntı kurmuş ve özgürlüğün de kültüre göre şekil alması bakımından kültürel liberalizmi savunmuştur.

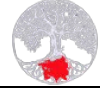
2.4. Demokrasi ve Eğitim

Dewey'in ömrü boyunca dilinden düşürmediği demokrasi düşüncesi, yine onun felsefesinin neredeyse tamamını oluşturan eğitim düşüncesi ile tam bir bütünlük içerisinde. O'na göre demokrasi modern bilimin ortaya koyduğu bilimsel bir gerçektir, felsefeyi ve yaşamı tamamen saran da budur. Demokrasi değişmeye açıktır. Bu bağlamda demokrasi, eğitim ile bütünlüştürmüş bir düşüncedir.

Dewey'e göre, 'demokrasinin eğitime önem verdiği, bilinen bir olgudur. Bunun yüzeysel açıklaması, genel seçim hakkına dayanan bir hükümetin, onu seçenler ve ona uyanlar eğitilmedikçe başarılı olamayacağıdır.' Demokratik yönetim dışardan müdahalelere kapalı olduğu için genel kabule ve ortak ilgiye dayalı düzeni merkeze alır. Bu düzenin sağlayıcısı ise eğitimidir. Bu bağlamda siyasal organizasyon da dahil olmak üzere her tür insan etkinliğinde demokrasi düşüncesi belirir. Bunu toplum geneline yaygınlaştırmak eğitimin bir işlevi olmasının yanı sıra, eğitimin de işlevini tam olarak yerine getirebilmesi için hem kendisinin hem de ait olduğu toplumun demokratik bir sisteme şiddetle ihtiyacı vardır. Eğitim düzeyi yüksek olan bir toplumda demokratikleşme daha hızlı, demokrasinin yerleştiği bir toplumda eğitim düzeyi daha yüksektir. Demokrasi, her tür sistem ve düzen fikrini

Bu noktada Dewey'in demokrasi anlayışı, özellikle demokratik eğitim düşüncesi de siyasal olmaktan çok empirik kökenli sosyolojik ve epistemolojik bir kavram olarak belirir ve bireysel ve toplumsal özgürlüğü yuceltir.

Eğitim, demokrasinin temel karakteri olan özgürlüğü kendi içimde yaşayarak gerçekleştirecek bir araçtır. Başka bir deyişle eğitim hem özgür olmalı hem de bu sayede genel bir özgürlüğü sağlamalıdır. Eğitim hem bireylerin hem de toplumun kendini gerçekleştirmesini sağlayacak bir araç olarak her türlü

totaliter, tekdüze ideolojiden uzak olmalıdır. Aksi halde işlevini yerine getiremez, sadece belirli bir ideolojinin aracı konumunda kalır.

Dewey'e göre, ilerlememin temel dinamiği olarak eğitim, demokratik problem çözme için sağlayan bir araç olması bakımından demokrasi için asli bir görev taşır. Demokratik bir toplum açısından, toplumun bütün kurumları eşit güce sahip olmalı ve kendisi de bir sosyal kurum olan eğitimle işbirliği halinde, toplumun bütünlüğünü ve amaçlarını gerçekleştirmek için eşgüdüm içerisinde hareket etmelidirler. 'Toplumsal kurumların güç dengesini sağlayacak, bilenebilen en iyi yönetim biçimi demokrasidir.' Demokraside hedef, bireyin geçmişten geleceğe, konumunu, yeterliklerini, haklarını bilmesi, aydınlanması ve kendini gerçekleştirmesidir. O halde demokratik devlet, vatandaşlarını doğal haklarını gözeterek onları bireysel ve toplumsal özgürlüklerini gerçekleştirerek şekilde eğitmekle yükümlüdür. Demokratik bir eğitim ortamı, salt siyasal açıdan değil insan hayatının bütün alanlarında bireylere özgür düşünme imkânı sağlar.

Demokratik eğitimde okullar, farklı etnik kökene, dine ve ekonomik gelir düzeyine sahip bireyler arasında herhangi bir ayırım gözetmeksizin fırsat ve imkân eşitliği ilkesine dayalı bir yapıya sahip olmalıdır. Bu farklılıkların ortadan kaldırılması ve gerçek anlamda özgürlüğün sağlanması ancak bu sayede gerçekleşebilir. Bu nedenle fırsat ve imkân eşitliği eğitimin vazgeçilmez ilkesidir.

Dewey'in pragmatizmi, insana faydalı eylemleri temele alarak bireyin özgürlüğüne giden yolda eğitimi gerçek yaşamın kendisi olması bakımından bir araç olarak ele almıştır. Bu bağlamda, eğitim demokrasinin ilkelerinin benimsenmesini ve yaşamın içerisinde bir yer bulmasını sağlar. Dewey'e göre, demokrasi bir erdemdir, eğitim bu erdeme ulaşma sürecidir. 'Erdem çocuğa birtakım değerleri aşılıyarak değil, iyi huyluluk, nesnellik, hayal gücü, yeni deneyimlere açık olma ve bu deneyimler ışığında düşüncelerini değiştirebilme cesareti teşvik edilerek öğretilir.' Demokratik eğitimin gereği de budur.

Dewey, bütün felsefesinde olduğu gibi eğitimde de bireyci bir anlayışa sahiptir fakat toplumu da asla göz ardı etmez, bireyi toplumsal bir varlık olarak ele alır ve ancak toplumun içinde bir anlam kazanacağını düşünür.

2.4.1. Demokratik toplum ve demokratik eğitim

Dewey'in demokrasi düşüncesi, sosyal felsefesi ile bir bütünlük arz eder. O'nun ortaya koyduğu demokratik eğitim düşüncesi, deneysel eğitim ve toplum gibi bilimsellik ile karakterize ettiği, 'demokratik toplum düzenleri' ile doğrudan ilişkilidir. Dewey, eğitimin hem sosyal düzen için hem de gelişme için çok önemli bir araç olduğuna, doğa bilimleri ve sosyal bilimlerin eğitim gelişmesinde çok önemli rol oynadığını düşünür. Dewey'in demokratik idealler doğrultusunda geliştirdiği yeni eğitim anlayışı toplumsallığı ve toplumsal organizasyon fikrini temele alır. O'na göre, 'Gerçek toplum hayatı, doğal bir toplumsallığa dayanır. Eğitim, sosyal organizasyonu sağlayacak eğitim faaliyetlerini ve eğitsel içeriği düzenlemelidir.

Dewey, eğitimi toplumun bir işlevi olarak görür, bu anlamda eğitim sosyal bir eylemdir, demokratik toplumun eylemi de demokratik olmak durumundadır ki öyle olmadığı takdirde yine bunun düzeltilmesi eylemsel biçimde demokratik eğitimle mümkündür. O'nun demokratik eğitim ve toplumsal değişim üzerinden hedeflediği şey de demokratik toplum düzeni, başka bir deyişle bilimsel toplumdur.

Eğitimde organizma-çevre ilişkisinden yola çıkan Dewey, evrimselciliğin, özellikle de evrimselciliği bilgi sosyolojisi bağlamında değerlendiren Herbert Spencer'in etkisiyle eğitimi toplumsal pratikler açısından ele alır ve eğitim felsefesini organizma psikolojisine dayandırarak organizma-çevre ilişkisini eğitim-yaşam ilişkisine benzetir.

Dewey, eğitimi sosyal bir olgu, onun yapıtaşı olan okulu da sosyal bir kurum olarak ele alır. Okul demek küçük bir toplum demektir ve okul toplumun geleceğinin teminatıdır. Bu sebeple toplum için vazgeçilmezler arsındadır. Demokratik toplumsal bir kurum olarak okul çağdaş gereksinimleri göz önünde bireylere kültürel kazanımlar sağlayan bir çevre sunar. Dewey'e göre, okulun temel işlevi kültürel mirası genç kuşaklara aktarmak için, bireye görelilik ilkesinden hareketle kültürel öğelerin öğrenilmesini sağlamaktır. Bu da bu öğelerin sadeleştirilmesi, daraltılması ve dengelenmesi ile mümkündür.

Toplumsal değerleri içerisinde barındıran kültür ise Dewey'in felsefesi açısından, toplum için faydalı olanın belirlenmesinde, en önemlisi özgürlüğün bir anlam bulmasında önemli bir faktördür. Dewey'e göre kültür eğitimin bir amacıdır ve bir başka açıdan da 'eğitimin bir amacı olarak, toplum için yararlı

değerler, ortak faaliyetlere özgürce ve tam bir biçimde katılma yeteneğine özen gösterme olarak anlaşılmalıdır. Bu ise kültür olmadan olanaksızdır. Kültür, kişisel anlam dağarcığının kesinliğini ve kapsamını sürekli olarak genişletmek ve düzenlemek yeteneğidir.'

Dewey'e göre, 'Kültür, bakım ve olgunluk demektir. O, ham ve bakımsız olanın karşısında bulunmaktadır. Ham ve bakımsız olan, 'doğal' anlamda ele alınacak olursa kültür, eğitimin bir amacı olarak ortaya konan 'doğaya uygun gelişme' anlayışının karşıtıdır. Kültür biraz kişisel olan bir şeydir. Dewey'e göre, 'kişiliğin yüksek değeri ile toplum için yararlı değerlerin karşıtlığı, aslında feodalizmde egemen olan sınıf ile uyruk durumundaki sınıfın birbirlerinden keskin bir biçimde ayrılmasının bir sonucudur.' Bu ise toplumun bir kesimini doğrudan kişisel değerlerden yoksun bırakma ve iş gücü ya da bedensel faaliyetler olarak tabir edilecek bir alana itmektir ki Dewey bunu 'dışsal olarak üretilmiş ürünlere uygun düşen toplumsal değer' olarak tarif eder. Eğitimden siyasete toplumsal katılımcı bir demokrasiyi ön gören Dewey'e göre, 'bir yaşam biçimi olarak demokrasinin temel ilkesi, her olgun insanın, insanların birlikte yaşayışını düzenleyen değerlerin oluşturulmasına katılımın gerekliliği olarak ifade edilebilir; hem genel toplumsal refah hem de insanların bireyler olarak tam gelişmesi bakımından bu katılım zorunludur.

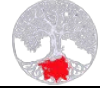
Bu noktada Dewey, antik Yunan düşüncesini, özellikle Platon'un ve Aristoteles'in düşüncelerini modernize edip, insanın tek başına yaşaması imkânsız bir 'toplumsal hayvan' olduğu vurgusuyla klasik liberalizmin 'soyut birey' algısı yerine 'sosyal bireyi' koyar: 'Dewey'in idealleştirdiği birey, Amerikan düşüncesinde görülmesi muhtemel bireye karşılık gelir. Dewey bu anlamda bireyselliği toplum bağlamında ele alır. Sosyal birey, toplumun varlığıyla anlam bulur.

Bu bağlamda, eğitimde görülen en önemli problemin, kültür ile faydalı olan arasındaki kopukluk olduğunu vurgulayan Dewey, toplumsal faaliyet alanını düzenleyecek olan en önemli etkenin de yine eğitim olduğunu ifade eder: Eğitim toplumsal amaçları gerçekleştirmede ve özlenen demokratik toplum düzenini oluşturmada toplumsal bir dinamiktir. 'Politik alanda amaç ortaya koymaya doğrudan doğruya katılmayı sağlayan şey, demokratik toplum düzenidir. Toplumsal kültürün faydalı bir hale dönüştürülmesi için kültürel öğelerin eğitim faaliyetleri ile ilişkilendirilmesi ve kültürün pratik bir anlam bulması, değer kazanması için okul-toplum bütünlüğünün sağlanması gerekir. Bu da ancak demokratik toplum düzenini oluşturacak demokratik bir eğitim ile mümkündür.

Demokratik bir toplumun eğitim sistemi toplum ile bütünleşmiş bir şekilde olmalıdır.

Demokratik eğitim, 'toplumsal değeri' i ön planda tutarak toplumun bütün bireylerini, bütün farklılıklarına rağmen aynı ortak değer etrafında birleştirir. Dewey'e göre, 'toplumsal değerlerin amacı, diğer eğitim amaçlarında olduğu gibi, yaşantı sürecinde içerik olarak bulunmalı ve kavranmalıdır. Eğer toplumsal değer, yaşantı içinde değil de elle tutulur bir biçimde dışsal ürünlerin sonucu olarak düşünülürse, bu durumda bu amaç maddileşir. Her bir birey kendi yetenekleri doğrultusunda, salt ideal bir değer, ya da ekonomik kaygılar doğrultusunda değil de yaşamla anlamlandırılmış pratik faaliyete yönelik bir yönlendirmeye ya da fırsata sahip olmalıdır.

Bu bağlamda, mesleki eğitimin ya da mesleğe yönlendirmenin önemine dikkat çeken Dewey, herhangi bir kaygıdan uzak, özgür meslek seçimine vurgu yapar. O'na göre, 'Toplumsal değerlerin eğitimin amacını simgeleyen tek tek amaçlara, meslek eğitiminin anlamı da girer... Demokrasi düşüncesi, herkesin yeteneklerini mevcut meslek olanakları arasından seçim yapabilecek ve mesleği icra edebilecek derecede geliştirmeyi gerekli kılar. Bu temel, bireyleri geliştirilmiş yetenekleri esasına göre değil de ana babanın ekonomik ve toplumsal konumlarına göre önceden belli mesleklere hazırlamaya kalkışıldığında zedelenir. Hâlbuki demokratik bir eğitim tüm bu olumsuzlukların üstesinden gelmeyi başaracak, özgür, toplumsal bir hoş görü ortamı meydana getirerek, bireysel başarı ve toplumsal ilerlemenin yolunu açar. Demokratik teamüllere göre yönetilen, demokrasi düşüncesinin hâkim olduğu toplumda, eğitim toplumun ilerlemesini sağlayacak bir araçtır. Eğitimin temel kurumu olan okul ise toplumun bir modeli olarak kendi kendini yöneten gerçek bir toplum olmalıdır. Dewey'e göre, demokratik bir toplumun ayakta tutulması, büyük oranda okullardaki öğretim izlencelerinin geniş bir biçimde insancıl görüş açıları sunulmasına bağlıdır. Demokratik toplumu ayakta tutacak kurum okuldur. Okul toplumun tüm kurumlarını taklit ederek gerçeğe en yakın bir model olmak durumundadır. Bu sebeple okul gerçek bir toplumda ne varsa bunlar uyarlanarak imkan dahilinde hepsine sahip olmasını gerekli kılar.

2.5. Demokratik Eğitim Yaklaşımları

Dewey'in demokratik eğitim düşüncesi, daha doğrusu eğitim düşüncesi zamana paralel olarak çeşitli toplumsal ve siyasal hareketlerle, felsefi düşüncelerden etkilenmiş, fakat yine de büyük oranda onun ve çağdaşı olan Amerikan pragmatistlerinin düşüncelerine göre şekillenmiş ve uygulama alanı bulmuştur. Dewey açısından demokrasi başlı başına bir yaşam biçimidir ve yaşamın içerisinde ne varsa demokrasiye göre şekillenmelidir.

Dewey'in eğitimle ilgili bütün düşünceleri, demokrasi ve demokratik eğitim düşüncesini yansıtır. Tabii ki, zamana ve şartlara bağlı olarak kendi içerisinde farklı yaklaşımları da barındırır.

2.5.1. İlerlemecilik (Progressivism)

İlerlemecilik 19. Yüzyıl'da demokratik düşüncenin Amerika'da sosyal reformların gerçekleştirilmesi ve ortak bir demokratik düşüncenin benimsenmesi amacıyla ortaya çıkmış, Dewey'in eleştirisi ve katkılarıyla önderlik ettiği, pragmatist felsefenin eğitime uygulanış biçimidir. Bu çerçevede, ilerlemecilik ontolojik manada pragmatist gerçeklik anlayışından yola çıkarak, gerçekliğin ancak insanın eylemleri vasıtasıyla, çevresiyle etkileşiminde deneyimlerinin sonucu bir anlam verdiği şey olduğunu ileri sürer ve gerçeği gelişme ve ilerlemenin bir aracı olarak görür. Zaten W. James da pragmatizmi gerçekliğin doğru/pragmatik anlamına (the meaning of truth) ulaşmada bir yöntem kuramı olarak izah etmiştir. 'Gerçeklik büyük oranda daha önceki gerçeklikleri aşarak ortaya çıkar.' Bu nedenle, gerçekliğin özü değişmezdir. Fakat bu değişim, salt değişim için değişim değildir. Yukarıda bahsi geçen düşüncelerde James ile hem fikir olan Dewey, bu pragmatik düşünceler doğrultusunda yeni bir eğitim teorisi geliştirmiştir ki bu da; ilerlemeciliktir.

Bu bağlamda, ilerlemecilik, eğitimin, sürekli var olan gelişme ve değişimlere göre, bireyin çevresiyle münasebetini devam ettirdiği müddetçe, kendi deneyimlerinin gelişimi ve yenilenmesini mümkün kılacak şekilde, bilimsel bir mahiyette yapılandırılmasını savunur. Eğitim bir sonuç değil bir süreç ve hayata hazırlık değil hayatın kendisidir.

İlerlemecilik, pragmatist düşünce gereği insanın doğasıyla bir bütünlük arz etmesi bakımından, bilgiyi insanın çevresiyle etkileşiminin bir sonucu olarak ele alır. Bu noktada zihin pasif alıcı değil, aktif, katılımcı ve oluşturuçudur. İnsan eylemde bulunarak deneyim yoluyla aktif bir şekilde bilgiyi oluşturur. Bilginin doğruluğu, James'e göre, insanın tatmin olmasına, Peirce ve Dewey'e göre ise bilimsel sınama durumlarına bağlıdır.

Eğitimde bu durum seçilmiş problemler çerçevesinde öğrenme durumları oluşturarak, bireylerin çevrelerinin ve birbirlerinin durumları hakkında bir fikir edinmelerine imkân sağlar. Dewey'e göre, ilerlemeci (progressive) eğitim felsefesinin en göze çarpan tarafı, 'öğrenme süreci boyunca bu faaliyetleri yönlendiren amaçların tespit edilmesi noktasında, öğrencinin doğrudan katılımına verdiği önem' dir.

Okul hayata hazırlık değil, hayatın bizzat kendisidir. Bu yüzden öğrencinin ilgi ve merakı önemli bir etkidir. İnsan nasıl ki hayatta yaparak yaşayarak öğrenirse, okulda da birebir eylemlerin içinde doğrudan doğruya yaparak yaşayarak öğrenir. Yaşantı içerisinde, katılımcı öğrenmede birey aktiftir. Bu aktivite ile somuttan soyuta doğru bir gidişat hakimdir. Okul bu eylemlerin maksatlı organizatörü olmalıdır. Bu organize içerisinde bireylere şahsi fikir ve önerilerini serbestçe ortaya koyabilecekleri demokratik bir ortam sağlanmalıdır.

Dewey'e göre, 'pratik faaliyet yaşantı alanına ait bir etkinliktir. O, gereksinimlerden ve amaçlanan değişikliklerden doğar. Bir şeyler üretmek ya da yapmak demek bir şeyleri değiştirmek demektir; bir şeyleri tüketmek demek de aynı anlama gelir. Bu nedenle değişmeye ilişkin tüm şeyler ve çeşitlilikler, faaliyete dahildir; bilme ise kendi konusu gibi değişmezdir.' Bu çerçevede, eğitim açısından, bilgi-yaşantı arasında bilginin pratik, yani yaşantıyla ilgili, ona dönük yönü oldukça önem taşır.

Eğitsel amaçlı, organize, maksatlı yaşantılar öğrenmenin yanı sıra bireyin sosyal gelişimini de önemli ölçüde etkiler. En kolay öğrenilen ve en çok akıld tutulan bilgiler beş duyu ile doğrudan yaşantıdan edinilmiş ve yaşantıyı en çok değiştiren bilgilerdir. Bu da bireylerin algıda hassasiyet noktalarını betimler. İlgi öğrenme açısından oldukça önemli bir etkidir, ilgiye dayalı etkinlik de öğrenmeyi olumlu yönde etkiler.

En iyi öğrenme doğal, yaparak-yaşayarak öğrenmedir, bu da ancak özgür bir ortamda mümkündür. Özgürlük iki açıdan ele alınabilir; birincisi hareket, eylem özgürlüğü ki yaşantıların gerçekleşmesi açısından önemlidir. İkincisi ise her tür yaşantıyı planlama ve sonuçları değerlendirme bakımından bir

serbestlik getiren fikir özgürlüğüdür. İlerlemeciliğin geleneksel eğitimden ayrılan en önemli yanı da demokratik eylem ve fikir özgürlüğü temele alan bir anlayışla öğrenci merkezli eğitimi savunmasıdır.

2.5.2. Yeniden kurmacılık (Reconstructions)

Yeniden kurmacılık ilerlemeciliğin devamı niteliğinde, ona tepki olarak doğmuş, yine Dewey'in önderlik ettiği, pragmatizme dayanan bir düşüncedir. Amerika'da meydana gelen ekonomik kriz, sosyal bunalımlar ve teknolojik gelişmelerle birlikte insan varlığını tehdit eder hale gelen durumlar (nükleer kriz), ilerlemeciliğin amaçsız ya da işlevini yerine getiremez olarak anlaşılmasına yol açmış ve ona bir tepki olarak yeniden kurmacılığın oluşumunu hazırlamıştır. Yeniden kurmacılığa göre, sürekli var olan gelişme ve değişimlere insanın ayak uydurabilmesi için var olma mücadelesinde bir seçim yaparak, eskiyen, yıkılan değerlerin yerine yenisinin inşa edilmesi gerekir.

Bu ise ancak eğitimle sağlanabilecek bir durumdur. Çünkü eğitim bir değişim ve denge aracıdır. Dewey'e göre, 'Okul, sistematik ve açık araştırma için gerekli olan alışkanlıklar kümesinin gelişmesi ve daha fazla uyum ve estetik nitelikte desteklenen deneyimlerin yeniden yapılandırılma ortamıdır.' Okul, tek tek bireylerden başlayarak topluma doğru bir sosyal değişim ve toplumu yeniden yapılandırmanın sorumlu organizatörü olmalıdır. Amaçlar çok önemli olduğundan, yeniden kurmayı sağlayacak olan araçlar olarak, dersler, içerik ve konular amaçlara göre yapılandırılmalıdır.

Eğitim durumları ise bu amaç doğrultusunda düzenlenmeli, bireylere toplumu yeniden şekillendirebilecekleri inancı ve kanaati uyandırılarak, hedefe varma yolunda işe yarayacak her tür materyal, öğretim metot ve stratejileri kullanılmalı, gerektiğinde yenileri geliştirilmelidir.

2.5.3. Yapılandırmacılık (Constructivism)

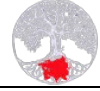
Yapılandırmacılık doğrudan Dewey'in sistemli bir şekilde ortaya koyduğu düşünce olmamakla onun düşüncelerine oldukça yakındır. Yapılandırmacılık genel bir kuram olmaktan daha çok eğitimin içeriğine ve yöntemine yönelik bir öğrenme yaklaşımıdır. Dewey'in, 'bilgi dıştan bir izleyicinin edinebileceği bir şey değil, doğal ve toplumsal alanda eylemlere aktif bir şekilde iştirak eden katılımcının kazanımıdır, bilginin gerçek objesi, yön verilen eylemin sonuçlarıdır' şeklindeki görüşleri de yapılandırmacılığa vurgu yapar. Yalnızca Dewey'in değil birçok düşünürün ortak çabası ile geliştirilmiş bir teoridir.

Yapılandırmacılık, adından da anlaşılacağı üzere, yapma, oluşturma, inşa etme gibi eylemleri ifade eder. Yapılandırmacılık özellikle epistemolojik açıdan bilginin bir kazanım ya da edinim değil insan tarafından oluşturulan, üretilen bir şey olduğunu savunan bir teoridir. Bu bağlamda yapılandırmacı araştırmalar bilim felsefesi üzerine odaklanır ve bilimsel bilginin nasıl olanaklı olduğunu araştırır.

Yapılandırmacılık, ilk olarak Giambattista Vico'nun ortaya koyduğu, insanın bizzat kendi oluşturduğunu anlayabileceği ve 'bir şeyi bilen, onu açıklayabilir' şeklindeki düşüncesi ve Rousseau'nun insan kaynağının bilgisini duyum ile başlatan ve de bilgiyi pasif izleyicinin dıştan edinimi değil, deneysel eylemler vasıtasıyla aktif katılımcının bir yapılandırması olarak ele alan, pasif, alıcı zihin yerine, zihnin aktifliğini daima ön planda tutarak oluşturmaya yönüne dikkat çeken empirik temelli epistemolojik yaklaşımı ile belirginleşmiş ve daha sonra Kant tarafından geliştirilmiştir.

Yapılandırmacılık bir öğrenme teorisi olmamakla birlikte, eğitim uygulamalarını yeniden ele alma ve düzenleme işleminde faydası olacağı düşüncesiyle göz önünde bulundurulmuş ve bazı genel öğrenme ilkeleri ondan alınmıştır. Yapılandırmacı perspektifte eğitimin temel dinamiklerinden olan öğrenme ve öğretme ile ilgili başlıca iki tür temel görüş mevcuttur. Bunlardan ilki, İsviçreli genetikçi ve psikolog Jean Piaget'nin ortaya koyduğu bilişsel yapılandırmacılıktır. Piaget'e göre, bilgi bireyin çevresiyle karşılıklı etkileşiminde oluşur.

Bu bağlamda, yapılandırmacılık, Kant, Rousseau, 20.yüzyıl Amerikan pragmatist filozofları Peirce, James ve özellikle Dewey'in düşüncelerine dayanmakla birlikte, çeşitli dönüşümlerle, Kuhn, Piaget, Lev Vygotsky, Dewey ve onun modern takipçisi neopragmatist filozof Richard Rorty'nin düşünsel katkıları ile bugünkü popüler şeklini almıştır. Rorty, anlam üzerine yoğunlaşırken Dewey'i anımsatan bir yaklaşımla anlamın pratik ve araçsal tönünü vurgular ve anlam bakımından bilgiyi bağımsız gerçekliğin bir kopyası ya da doğruluğun kusursuz yansıması olarak görmez. Doğruluk, bağımsız bir gerçekliğin nesnel benzeşiminin dilsel ifadesinde mevcut değildir. Çünkü insan bilgisi gerçeklikle tıpatıp ötyüşen, onu olduğu gibi yansıtan bir özellik (ayna) taşımaz, sadece şahsi beklentileri, önyargıları

ve sahip olunan dil ve kavramların belirlediği deneyimleri ve kültürü yansıtır. Bu bağlamda Rorty, anlamsal inanışın betimselliğinde Dewey ile tam bir fikir birliği içerisinde değildir.

Fakat Dewey ve Rorty'nin 'anlam' bakımından hemfikir olduğu nokta, daha sonra Wittgenstein' in ikinci dil teorisinde dile getirdiği gibi, dilin, gerçekliğin bir resmi, bir temsil edicisi değil de anlama giden yolda bir araç olarak göz önünde bulundurulmasıdır. Dewey'e göre, bir şey sonuçları bakımından bir anlam taşıdığı, bir anlamda kullandığı sürece bir araçtır, sonuçlar ona anlamını verir. Dilin anlamı, ona karşılık gelen şey, onun kullanımında ortaya çıkar. Dilsel anlamı temel dayanağı tamamen zihinsel değil, konuşmacı dinleyici ve üzerinde konuşan ilgili nesne arasında bir şeydir. Anlamlar organizma ve çevresi arasındaki doğal işlemleri bilinçlendiren kiptir. Bilgi ve öğrenme açısından çevreyle ilişkide yapılandırılır ki, bu çevre insanın doğal ve sosyal çevresidir.

Dewey'in öğrenme kuramı değişkenlik ve izafiliğe bağlı organik süreçlerle şekillenirken, bilginin yapılanmasına ya da inşasına yönelik stratejiyi de aktif öğrenme olarak belirler ve demokratik eğitim modelinde bunu temel alır.

Bu çerçevede Dewey, eğitimde kavramsal örgüye ve bunun anlamlılığına büyük önem verir, öğrenme gerçekleşirken kavramsal bütünlüğün sağlanması gerektiğini ifade eder. Bu kavramsal bütünlük içerisinde anlamlı kılınan ve yapılandırılan bilginin ki, o, bilgiden bilimsel bilgiyi kasteder, insan hayatındaki pratik sonuçları üzerinde durur. Her türlü eğitim faaliyeti bireylerin ilgi, istidat ve kabiliyetleri doğrultusunda, seçilmiş maksatlı yaşantılarla organize edilmeli, bireyin bedensel ve zihinsel aktivitesini gerçekleştirebileceği her tür eğitsel etkinlik, materyal ve ortam sağlanmalıdır.

2.6. Demokratik Eğitim Modeli

Demokratik eğitim modeli, Dewey'in sosyal felsefesi ve özellikle yukarıda bahsi geçen kuramlar doğrultusunda geliştirilmiş demokratik eğitim felsefesi ile şekillenen bir modeldir. Dewey, demokrasiyi eğitimle eş anlamda gördüğünden ve dünyanın sürekli değişmeye müsait bir işleyişe sahip olduğu düşüncesiyle demokrasiyi ve dolayısıyla eğitimi yaşam boyu devam eden bir süreç olarak ele alır. Bu noktada eğitim (demokrasi) tüm teorilerin ve toplumun merkezinde yer alır.

2.6.1. Öğrenci merkezli eğitim

Öğrenci merkezli eğitim, Dewey'in demokratik eğitim düşüncesinin ana temasını oluşturur. Öğrenci merkezli eğitim modeli ilerlemeci ve yeniden kurmacı eğitim felsefelerine dayanır, bunların yanı sıra, yöntem ve içerik olarak da yapılandırmacılık ile iç içedir.

Dewey'in geleneksellik eleştirisinin pek çoğu eğitimle doğrudan ilişkilidir. O, geleneksel eğitimi kendi bireysellik ve pragmatik felsefesi açısından oldukça yetersiz ve yanlış bulur. Bu vesile ile tıpkı felsefede olduğu gibi, eğitimin de yeniden inşasını zorunlu bir gereklilik olarak görür. Dewey, geleneksellik içindeki baskıcı, tekdüze ve ezbere dayalı Amerikan ve Anglo-sakson eğitimini çağdaş yaklaşımlar ışığında tekrar ele alır ve kendi düşünceleri ile yeniden yorumlayarak bireyselci bir eğitim teorisi olarak geliştirdiği öğrenci merkezli eğitimi ortaya atar.

Dewey, okulu toplumun merkezine alır ve okul merkezli, daha özel bir ifade ile öğrenci merkezli eğitimi savunur.

Öğrenci merkezli eğitim, geliştirmede olduğu gibi uygulamada da eğitimin bütün boyutları göz önünde bulundurularak bir bütünlük içerisinde organize edilir. Bu çerçevede öğrenci merkezli eğitim, kuramdan programa, materyal kullanımından planlama ve değerlendirmeye bir bütünlük içerisinde uygulama alanı bulan bir modeldir.

Öğrenci merkezli eğitim başka bir bakış açısı ile okul merkezli eğitimidir ve kuramsal olarak Dewey'in okul merkezli toplum düşüncesine dayanır. Demokratik toplumun temel dinamiği demokratik bir eğitimidir, demokratik eğitimin temel kurumu da okuldur. Dolayısıyla Dewey'in demokratik eğitim düşüncesinde, merkezi bir sıralama ile toplumun merkezinde okul (eğitim), eğitimin merkezinde de öğrenci bulunmaktadır.

Dewey, okula sosyal hayatın bütününe kapsayan geniş bir kısmı olarak bakmamız gerektiğini belirtir. Okul, sosyal ve doğal çevrenin ortasına inşa edilmeli ve bahçe, park ve kırsal alanlarla irtibatını sürekli kılmalı ve böylece sosyal yaşamın doğal çevre ile ilişkisini sağlamlaştırarak doğaya yönelmeli. Toplumun tüm kurumlarını okul ile aktif bir etkileşim içerisinde olması gerektiğini vurgular. Ayrıca Dewey, okuldaki ders içeriklerinin gerçek yaşamın bütün alanlarında görülmesi muhtemel olgular ile ilişkili bir biçimde olması gerektiğini savunur.

Dewey'e göre, okul ve iş yaşamı arasında organik bir bağlantı olması gerekir fakat bu okulun çocuğu herhangi özel bir mesleğe hazırlaması biçiminde değil, çocuğun gündelik yaşamı ile onun iş çevresinin doğal bir bağlantısı şeklinde olmalıdır. Bu organik bağlantı çocuğun ev ve doğal çevresiyle de aynı şekilde olmalıdır. Okulun fonksiyonu bu bağlantıları özgürleştirir, aydınlatmak ve bilincine vardırmasıdır.

Bu toplumun yapılandırılmasında, demokratik problem çözme becerisinin kazandırılmasında ve de toplum genelinde demokratik düşüncenin yaygınlaşmasında önemli bir etkidir.

Çevreyle bütünleşmiş ve gerçek yaşamın aynası olarak okul sosyal yaşamı öğrencilere hissettirir. Demokratik eğitim, doğal metafiziğin şekillendirdiği doğal toplumun doğal eğitim anlayışıdır.

2.6.1.1. Aktif öğrenme

Dewey'in yapılandırmacı yaklaşımına temel olan düşünce, 'aktif öğrenmedir.' Bilgiyi bir üründen ziyade bir eylem biçiminde, anlama ve anlamlandırma süreci olarak ele alan Dewey'e göre, 'aktif uğraşlarımız, bilimin yöntemleriyle nasıl sıkı bir bağlantı içindeyseler, aynı biçimde öğretim içerikleriyle de sıkı bir ilişki içerisindedirler. Her tür bilimsel etkinlikte olduğu gibi eğitim-öğretim faaliyetlerinde de deneysel yöntemin kullanılmasını aktif öğrenme açısından son derece önemli görür. Öğrenme bilginin yapılandırılma ve yorumlanma sürecidir, insanın düşünme biçimi de bu şekildedir, bu nedenle de eğitimde temele alınması gerekli yöntem bu olmalıdır.

Aktif öğrenmede en önemli nokta, öğrenilecek olan şeyin gerçek yaşamın içinde bir anlam bulmasıdır. Anlam da işlevselci psikoloji ilkeleri ile ortaya konmuş zihinsel süreçlerle ve pratik olarak fayda ölçütü ile belirlenir.

İnsanın anlamlandırma çabası ve merakı varlığı gözlemlenebilir ve olayların araştırılması yoluyla mevcut problemleri hissetmesi ve onlara ilgi duymasını sağlar. Bu ilgi nispetinde insan diğer canlı türlerinden ve sıradan insanlardan farklılaşarak entelektüel bir birey olma yoluna girer. Merak eden insan için doğal ve sosyal olaylar çözülmeyi bekleyen birer problemidir. Dewey, öğrenmede bireyin aktif olmasından bahsederken, onu bütün eylemlerin merkezine yerleştirir. Her bir eylem birey ve çevresi arasında gerçekleşir fakat her ikisi de ayrı birer varlık değil aynı organik bütünün bir parçasıdır.

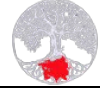
Dewey'in, evrimselcilik ile şekillenen, işlevselci psikolojiye dayanan bu öğrenme modeli, yine onun natüralistik metafiziğinde doğal-organik bütünlüğünün birer parçası olarak izah ettiği süje-obje ilişkisine dayandırılarak oluşturulmuştur. Aslında bilen (süje) de bilinen (obje) de bir şeyin kendisini bilmesi şeklinde aynı şeydir. Bu bağlamda Dewey, eğitimde öğrenmenin ilk basamağında problematik bir durumun olması gerektiğini ifade eder.

2.6.1.2. Yansıtıcı düşünme ve Yaratıcı problem çözme

Dewey'in sosyal problemlere çare arayışları, özellikle de demokrasideki sosyal çatışmaların kaynaklarının tespiti ve çözümüne yönelik araştırmaları onu Chicago üniversitesindeki meslektaşlarıyla demokratik hayatı oluşturacak bir felsefe formüle etmeye yönlendirir ki bu da insan hem alışkanlık hem de yaratıcı aşamalarının mümkün olduğu amaca yönelik bir süreç gibi teleolojik olarak anlaşılması gerektiğini benimseyen işlevselci psikoloji ekolü ile desteklenir.

Dewey'e göre, eğitim demokratik problem çözmenin ilerlemeci görünümüdür ve demokrasi için vazgeçilmezdir. Eğitim faaliyetlerinde bireyler yaratıcı yönlerini açığa çıkartan yansıtıcı düşünceyi gerektiren ortaklaşa eylemlere yönlendirilerek işbirliği ile problem çözmeyi öğrenmeleri için de eğitimde demokrasi şarttır.

Dewey, bilgiyi sorun çözücü bir araç olarak görür. Bilgi de bilimsel araştırma mantığı ile oluşturulan bir yapılandırma değildir. Bu bağlamda bilgi, sorunun üzerine yoğunlaşmayla başlayan ve bireyin yaratıcı fonksiyonlarını ön plana çıkartarak deneysel eylemlerinin sonucu oluşan ve onu ortadan kaldıran bir araçtır. Dewey, yaratıcılığı kılışsal bir biçimde ele alarak, arayış içerisinde olan bireyin odaklandığı problem hakkında düşündüklerini, içten gelen psikolojik ikna ile tepki biçiminde yansıtması olarak değerlendirir ve 'yaratıcılık' (creative) yerine daha temkinli bir ifade olan 'yansıtma' (reflective) sözcüğünü kullanmayı tercih eder. Dewey, Toplumun en önemli gereksiniminin öğrenciler okulda öğrendikleri yansıtmayı öğretmek olduğunu savunmaktadır. Okulda öğrenilen bilgilerin de toplumun kurallarına ve yaşam biçimine uygun olması gerekir. Dewey, yansıtıcı düşünmeyi şöyle tarif eder; 'yansıtıcı düşünce, herhangi bir düşünce ya da varsayım şeklindeki bilgilerin, onların vardıkları

sonuçları destekleyen delillerin de göz önünde bulundurularak etkin, sürekli ve dikkatli bir şekilde ele alınmasıdır.

Dewey'e göre, 'Gerçek anlamda bilgi, yeni içerik ve şeyleri tanımak ve öğrenmek için, araştırma için onusuz olunamaz bir araç demektir.' Asıl önemli olan bilinen (bilgi) üzerinden düşünsel eylemler vasıtasıyla farklı problemlere farklı çözüm önerileri getirmektir ki bu da tamamen düşünme biçimi ile ilgili bir konudur. Bu noktada, düşünmeyi etkileyen başlıca faktör buluş ve sezgi ile zihinde vuku bulan telkinlerdir. 'Fakat bu telkinler, yaşantıda verilenin ötesine, var olanın ötesine geçerler: Olmuş bitmiş şeylerin değil, tersine olacak şeylerin olası sonuçlarını kestirmeye yönelirler.'

Dewey, yaratıcı problem çözme modelini, eğitim faaliyetleri için vazgeçilmez bir yöntem olarak belirler. O'na göre, eski geleneksel alışkanlıklarımızdan kurtularak, yeni düşünme alışkanlıkları geliştirmeliyiz. Düşünme eylemimiz bizi başarılı bir sonuca götürmeli. Eğitim, bireye bunu sağlamalıdır.

Dewey, eğitim ortamında düşünmeyi biçimlendiren yöntemlerin önemli olduğunu fakat bundan daha önemli olan şeyin, 'düşünmenin, biçimlendirilen yaşantının yöntemi olduğunu bilmek' olduğunu ifade eder. O'na göre, 'yöntemin belirleyici özellikleri ile düşünme yönteminin belirleyici özellikler aynıdır.' Yansıtıcı düşünme bireysel yeteneklerin yaratıcı fonksiyonlarını ön plana çıkararak problemlerin üstesinden gelebilecek şekilde bilgiyi üretme ve kullanmalarını sağlayacak bir düşünme yöntemidir. Aslında yansıtma bir tür yaratmadır.

Dewey'e göre, yansıtıcı düşünce, bir zincirin halkaları gibi süreklilik arz eden ardışık ikna biçimindeki istençlerin düzenlenmesidir. Sadece fikir ya da istencin olması düşünceyi oluşturur fakat ancak düşünsel eylem basamaklarının ardışık sırası yansıtıcı düşünceyi değerli bir sonuca götürür. Bu sebeple Dewey, yaratıcı düşünce açısından bu sıralamaya çok önem verir ve yaratıcı problem çözme basamaklarını tek tek belirler.

SONUÇ

İnsanlık tarihi kadar eski olan sosyal düşünce, insanlığın gösterdiği değişme ve gelişmelere, onun bir parçası olarak, paralel bir seyir izlemiştir. İnsanlığın ilkel topluluktan uygar topluma geçişte ve uygarlık tarihi boyunca, insan düşüncesinin bir ürünü ve bizzat kendisi olan felsefe onun bu değişim ve gelişimini sağlayan en temel etken olmuş, modernite ile birlikte, tarihin başlangıcından beri kaçınılmaz bir olgu olarak beliren toplumsallığın epistemolojisini betimleyen bilgi toplumu düşüncesinin ortaya çıkışını sağlamıştır.

Bu seyir içerisinde, her zaman olduğu gibi yine, modernitede de eğitimin neliği, nasıllığı, amacı, içeriği, yöntemi vb. soru ve sorunlar bir problem alanı olarak belirlemiştir ki bu da eğitim felsefesidir. Bu problemlere gelen çözüm önerileri de bilgi toplumunun gereklilikleri yönünde belirginleşen modern eğitim felsefesinin kapsam alanındadır.

Dewey ve çağdaşı olan birçok aydın, büyük zahmetlerle, yeni tarih sahnesine çıkmış bir devletin (ABD) olmayan metafiziğini, yeni ortaya atılan bir teori (evrim teorisi) ile oluşturmaya ve böylece kazanılacak millet bilinci ile bir kültür yaratmaya, ya da yeni oluşum aşamasındaki kültürü temellendirmeye çalışmıştır ve başarılı olduğu da söylenebilir.

Dewey'in pragmatik felsefesi ile şekillenen demokrasi ve demokratik eğitim, salt siyasal açıdan demokrasi teorisinden hareketle yapılandırılmış bir kavram değil, bu da dahil olmak üzere bireysel ve toplumsal bütün eylemlerde onları kuşatan ve deneysel anlamda bilimsel bir yöntemle ortaya konmuş bir demokrasi düşüncesinin nitelendirdiği bir eğitim teorisidir.

Bu bağlamda, Türkiye de dahil olmak üzere pek çok ülkenin, tüm yaşam standartlarında olduğu gibi eğitimde de Amerika örneğine yönelmesi, gelişme ve modernleşmenin bir gereği olarak görülmüştür.

Dewey, demokrasi ve demokratik eğitim düşüncesini temellendirirken, onun demokrasi anlayışının en temel karakteristiği olan özgürlüğü bir kültür meselesi, kültürün bir iç yapı sorunu olarak ele almış ve bu doğrultuda ortaya koyduğu demokratik eğitim düşüncesini, kendini yeni gerçekleştirme aşamasında olan Amerikan düşüncesinde bir aydınlanma sağlamak için tasarlamıştır.

Birey toplum ile hayat bulur, toplumda bireylerden oluşur. O halde demokratik eğitim birey ile toplum arasında bir denge kurmalıdır. Bu da Dewey'in demokratik eğitim modeli olarak ortaya koyduğu öğrenci merkezli eğitim ile sağlanacak bir durumdur.

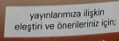
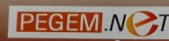
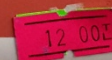
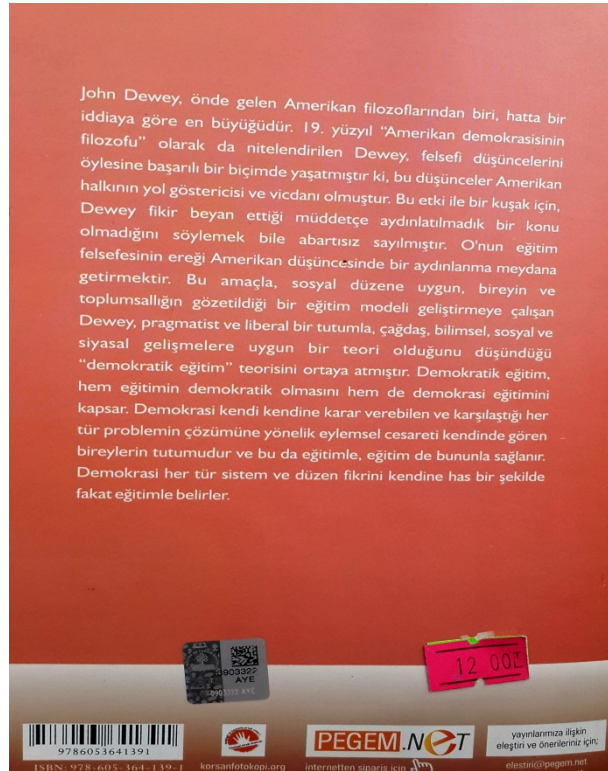
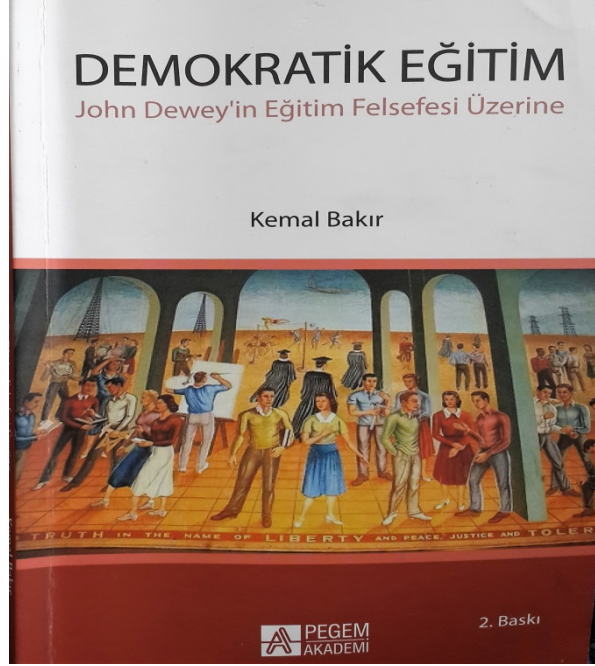
Dewey'in öğrenci merkezli eğitim yaklaşımında ortaya koyduğu aktif öğrenme stratejisi yaşamın bizzat kendisi olması bakımından eğitimi daha verimli ve gerçekçi bir süreç olarak ortaya koyar. Çünkü

araştırmalar göstermiştir ki yaparak yaşayarak öğrenme daha kalıcı ve izli değişiklikler ortaya koymaktadır.

Ayrıca birey yaşantı yoluyla gündelik yaşamdan seçilmiş problemlere yönelerek, çözüm yolları arar, bu da yaratıcılığını geliştiren en büyük etkidir. Yaratıcı problem çözme demokrasiinin yöntemidir.

EKLER

ISBN 978-605-364-139-1

koruzanifotokopi.org

internetten sipariş için

elestiriler@pegem.net